

Către: Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării

Nr. 40-25/SD din 31 martie 2025

Ref: Consultări publice Agenda de Reforme aferentă Planului de Creștere pentru Republica Moldova, MDED nr. 04-849 din 18.03.2025

Stimate Doamne, Stimați Domni,

Asociația Business-ului European (EBA Moldova) exprimă cele mai înalte considerațiuni pentru tot suportul și implicarea instituțiilor statului în implementarea Agendei de reforme, în lumina procesului de aderare a Republicii Moldova (RM) la Uniunea Europeană (UE), semnalând, totodată, anumite impedimente majore care afectează mediul investițional.

Republica Moldova a făcut anumiți pași în direcția armonizării legislației naționale la Directivele UE, totuși, pentru a fi compatibili cu cerințele și practicile UE, urmează să fie evaluate și soluționate, unele momentele cruciale și care sunt raportate ca fiind obstacole serioase în dezvoltarea afacerii.

Pilonul 1: Dezvoltarea Sectorului Privat

1. Dezvoltarea unei economii bazată pe valoare adăugată:

Ținând cont de situația în stagnare a economiei RM, o situație condiționată de războiul în Ucraina, care a redus dramatic apetitul investițional pentru Republica Moldova, este imperios să fie resetate motoarele de creștere economică a țării, cu sprijinul financiar din partea UE, în lumina procesului de aderare a RM la UE și anume cu fondurile ce vor sprijini implementarea Agendei de reforme. Astfel, este important ca **baniile alocate de UE să fie canalizate spre dezvoltarea valorii adăugate și extinderea bazei fiscale**, astfel încât economia țării, bugetul public național, să reducă din dependența de TVA colectat la importul de mărfuri. Lansarea schemei de ajutor de stat reprezintă un instrument extrem de util și binevenit, totuși acesta nu este suficient pentru susținerea companiilor procesatoare/producătoare, focusate pe export. Astfel, în contextul sprijinului financiar primit de la UE pentru implementarea Agendei de reforme, va fi imperios de susținut nu doar IMM, dar și companiile medii și mari, adică companiilor producătoare și procesatoare care generează valoarea adăugată.

2. Consolidarea capacităților ANSA prin suplینirea numărului de angajați, majorarea salariilor, precum și consolidarea infrastructurii de laboratoare în domeniul siguranței alimentelor.

Urmare a autorizării de către Comisia Europeană, în martie 2023, a exportului de carne de pasăre procesată și ouă de Categoria A din RM, primul producător de ouă din Moldova a primit aprobarea pentru export pe piața UE în octombrie 2024. Acest moment a reprezentat o etapă

importantă, marcând prima operațiune de export de ouă de consum pe piața unică europeană, urmare a îndeplinirii de către producător a standardelor stricte ale UE.

Pentru a valorifica pe deplin această oportunitate și a extinde potențialul de export al Moldovei pentru produsele alimentare de origine animală, producătorii trebuie să continue alinierea practicilor lor la cadrul de reglementare al UE. Acest lucru include activități legate de sectorul avicol, cum ar fi incubarea, creșterea păsărilor, sacrificarea, procesarea și depozitarea.

Totuși, o provocare majoră este numărul insuficient de specialiști în cadrul ANSA la nivel național, numărul limitat de laboratoare naționale capabile să îndeplinească cerințele de certificare sanitar-veterinară și fitosanitară pentru exporturile către UE. Lipsa echipamentelor de înaltă performanță și investițiile insuficiente în infrastructura de laboratoare afectează capacitatea operațională a acestora.

Pentru a adresa provocările sus-menționate, sunt necesare realizarea următoarelor acțiuni:

- Majorarea nr de angajați ai ANSA și majorarea salariilor angajaților. Implementarea unor programe de instruire specializate, prin invitarea experților în domeniu. Certificarea specialiștilor la nivel național. Asigurarea unei comunicări strânse dintre specialiștii ANSA și unitățile producătoare/procesatoare de carne (domeniul suine, avicol, bovine, caprine etc)
- Extinderea rețelei de laboratoare naționale și modernizarea infrastructurii tehnice pentru îmbunătățirea proceselor de certificare a produselor destinate exportului în UE, inclusiv prin asigurarea funcționării laboratoarelor 24/7 la punctele de trecere a frontierei.
- Consolidarea capacităților instituționale în cadrul Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare și Agenției Naționale pentru Siguranța Alimentelor pentru a accelera alinierea legislației naționale la standardele UE.
- Acordarea de fonduri de preaderare pentru sprijinirea producătorilor locali și dezvoltarea piețelor publice municipale.

Subarea	Reform #	Title of the reform	Step #	Implementation Deadline	Institution	Payment condition and implementation deadline	Description and clear definition of what each step entails

SPS		SPS		December 2026	Ministry of Agriculture and Food Industry ANSA	Capacity-building programmes and technical assistance for public servants from the Ministry of Agriculture and Food Industry and National Agency for Food Safety to accelerate the alignment of national legislation with EU standards. Also, providing pre-accession funds to support local producers and the development of municipal public markets.	
-----	--	-----	--	---------------	---	--	--

3. Crearea unei burse de valori în RM, prin asigurarea unei colaborări strânse cu Bursa de Valori București și alte burse în regiune

Pentru a asigura dezvoltarea pieții de capital în RM și genera o diversitate a investițiilor, precum și a asigura un grad sporit de atractivitate din partea investitorilor internaționali și locali - este imperios de a investi în crearea unei Burse de Valori în RM, urmând toate practicile internaționale și din regiune.

4. Extinderii statutului de zonă liberă a Portului Internațional Liber Giurgiulești

Ca o parte componenta a Pilonului 1 al Planului de Creștere, considerăm importantă asigurarea extinderii statutului de zonă liberă a Portului Internațional Liber Giurgiulești, în conformitate cu Codul vamal 95/2021, după expirarea validității actualei Legi nr. 08/2005, în anul 2030. Această extindere va permite valorificarea oportunităților de facilitare a traficului internațional de mărfuri oferite de legislația vamală europeană (https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/free-zones_en).

Business environment		Enhancing the competitiveness of entrepreneurship environment through the improved regulatory and administrative framework and enhanced digitalization			Ministry of Economic Development and Digitalization/Ministry of Infrastructure and Regional Development	Ensure the extension of the Giurgiulești International Free Port's free zone status in line with the Customs Code 95/2021 after the expiration of Law 8/2005 in 2030 Baseline: The free zone regime of the International Free Port Giurgiulesti is likely to end in 2030.	Ensure the extension of the Giurgiulești International Free Port's free zone status in line with the Customs Code 95/2021 after the expiration of Law 8/2005 in 2030
----------------------	--	--	--	--	---	--	--

Pilonul 2: Conectivitate și infrastructură digitală

1. Sectorul naval

Observăm absența în această secțiune a Planului de Creștere a unei intenții de reformare a legislației navale a Republicii Moldova. Acțiunile planificate de ministerul de resort (Ministerul infrastructurii și dezvoltării regionale) sunt concentrate pe sectoarele rutier și feroviar.

Legislația Republicii Moldova în domeniul transportului naval necesită o revizuire urgentă. Actualul cadru juridic (Codul Navigației Maritime Comerciale 499/1999 și Legea privind Transportul Naval Intern al Republicii Moldova 176/2013) definește un sistem legal și de guvernare fragmentat, incoerent, incomplet, în mare măsură depășit și neadaptat la realitățile sectorului.

Considerăm că o revizuire fundamentală și integrată a întregului cadru legislativ din domeniul transportului naval și al infrastructurii conexe trebuie inclusă în Planul de Creștere, pentru a sprijini dezvoltarea acestui sector esențial al conectivității.

	R e f o r m #	Title of the reform	S t e p #	Imple ment ation Dead line	Institution	Payment condition and implementation deadline	Description and clear definition of what each step entails
<i>Transport connectivity</i>		Enhancing the transport system, network, and institutional capacities			Ministry of Infrastructure and Regional Development	<p>Review of the legal framework of waterway transport and related infrastructure</p> <p>Baseline: Fragmented and contradictory legal framework and governance system in the sector of waterway transport.</p>	<p>Key steps to reforming the legal framework for waterway transport and related infrastructure:</p> <ol style="list-style-type: none"> Unification and revision of laws: Consolidating and updating the two primary laws governing waterway transport—the Maritime Navigation Code (499/1999) and the Law on Inland Waterway Transport (176/2013)—to create a coherent, modern legal framework that aligns with international standards. Establishment of an adequate governance framework: Creating a clear and efficient governance structure for ports and waterway administration to ensure effective management, coordination, and development. Systematization of oversight and implementation bodies:

Sistemul comun al TVA garantează, prin urmare, neutralitatea în ceea ce privește sarcina fiscală corespunzătoare tuturor activităților economice, indiferent de finalitatea sau de rezultatele acestora, cu condiția ca activitățile menționate să fie, în principiu, ele însele supuse TVA. Dreptul de deducere și, prin urmare, la rambursare face parte integrantă din mecanismul TVA, care, în principiu, nu poate fi limitat.

Potrivit celor mai recente date, suma creanței fiscale ce urmează a fi recuperată din buget (TVA spre deducere) înregistrată de companiile din RM, constituie circa 10.6 mlrd lei. Această valoare reprezintă, în esență, o formă de creditare a statului de către aceste companii și care nu poate fi restituită titularilor datorită obstrucționării acestui drept prin legislație (restricționarea dreptului de restituire a TVA). Prin această formă de restricție, statul nu doar că limitează accesul la mijloacele circulante ale contribuabililor, dar și impune un cost adițional eventual pe seama acestora, generat de nevoia de a accesa credite sau alte forme de împrumut pentru necesitățile de afaceri operaționale.

1.2) Implementarea sistemului TVA la încasare pentru agenți economici mici/mijlocii

Demografia întreprinderilor din RM este caracterizată de o rată scăzută a inițierii afacerilor, dar și de un nivel extrem de scăzut de supraviețuire a întreprinderilor mici. Potrivit statisticilor oficiale, mai puțin de jumătate dintre întreprinderile nou înființate reușesc să supraviețuiască la doi ani de la înființare. Rata de supraviețuire după 1 an este de circa 44,2%, iar rata de supraviețuire după 2 ani – circa 40,9%. Spre comparație, în UE rata de supraviețuire în următorul an după înființare este de 80%, iar în medie, jumătate dintre întreprinderi reușesc să supraviețuiască după 5 ani. Firmele mici sunt de obicei mult mai fragile din punct de vedere financiar și nu dispun de lichidități suficiente ca în cazul firmele mai mari, fapt care le face extrem de vulnerabile și mai puțin rezistente la crize¹.

Directiva 2006/112/EC include o măsură de sprijin extrem de importantă pentru IMM, în condițiile în care Statele Membre pot prevedea ca TVA să devină exigibilă la data încasării contravalorii bunurilor livrate sau serviciilor prestate de IMM (sistemul TVA la încasare). Sistemul TVA la încasare constă în faptul că atât plata cât și deducerea TVA este amânată până la data încasării clienților respectiv plății furnizorilor. La nivelul UE, acest sistem este unul opțional, fiind însă aplicat pe larg de mai multe state membre. Implementarea acestui sistem permite companiilor care nu depășesc plafonul anual prestabilit al cifrei de afaceri să efectueze plata TVA la momentul încasării creanțelor. Potrivit unui Studiu² elaborat la nivelul Uniunii, Statele membre UE au optat pentru sau au sporit implementarea sistemul de TVA la încasare în ultimii ani. Mai mult, potrivit acestui Studiu mai multe state membre ar fi introdus sistemul de TVA la încasare ca răspuns la criza financiară, chiar dacă articolul 167a nu ar fi fost aprobat prin Directivă. Valoarea adăugată estimată, la acel moment, la nivelul UE din implementarea sistemului TVA la încasare constituia circa 18 milioane EUR.

¹ https://sme.md/downloads/Evolutia-IMM-urilor_Brosura-en.pdf

² https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2018-01/vat_sme_scheme_vol_2_2017_en.pdf

Introducerea unui astfel de sistem în RM a fost solicitată de comunitatea de afaceri de nenumărate ori, fiind urmărite crearea premiselor privind relansarea creșterii economice, a investițiilor, diminuarea șomajului, sporirea competitivității RM în vederea atragerii de investiții străine directe. Instituirea unui astfel de sistem va duce la stimularea întreprinderilor mici prin implementarea unui cadru fiscal care să sprijine redresarea acestora și care întâmpină dificultăți din punct de vedere financiar datorită lipsei de lichidități.

1.3) Posibilitatea emiterii facturii fiscale pentru avansuri cu exercitarea concomitentă a dreptului de deducere a TVA aferentă avansurilor

Codul fiscal al RM, deși instituie obligația calculării TVA pentru avansurile încasate, amână dreptul deducerii TVA pentru avansurile plătite la o etapă ulterioară i.e. în momentul livrării mărfurilor/ prestării serviciilor (atunci când cumpărătorul va dispune de factura fiscală emisă de furnizor prin care se confirmă livrarea mărfurilor/prestarea serviciilor). Un astfel de impediment creează obstacole în operarea afacerilor și nu asigură principiul neutralității taxei prevăzut de legislația comunitară.

Potrivit Directivei 2006/112/EC dreptul de deducere ia naștere în momentul în care TVA deductibilă devine exigibilă. Exemplu elocvent de implementare a principiului prevăzut de Directivă poate servi și legislația României potrivit căreia, persoana impozabilă sau persoana juridică neimpozabilă, obligată la plata TVA, trebuie să autofactureze suma avansurilor plătite cel târziu până în cea de-a 15-a zi a lunii următoare celei în care a plătit avansurile, în cazul în care persoana respectivă nu se află în posesia facturii emise de furnizor/prestator, cu excepția situației în care faptul generator de taxă a intervenit în aceeași lună.

Astfel, pornind de la cadrul legislativ aplicabil în UE în materie de percepere/deducere TVA, se propune implementarea dreptului de deducere a sumei TVA aferentă avansurilor concomitent cu apariția obligației de a calcula TVA aferentă avansurilor. Această măsură, de asemenea, va consolida poziția financiară a companiilor, încurajându-le să investească mai mult.

Propunere: Includerea unei acțiuni noi, după cum urmează:

Subarea	Reform #	Title of the reform	Step #	Implementation Deadline	Institution	Payment condition and implementation deadline	Description and clear definition of what each step entails
Public Finance management		Strengthened tax system contributes to fiscal		December 2025	Ministry of Finance	Harmonization of the conditions related to VAT reimbursement in	The approximation of Moldovan VAT legislations with those of the EU is necessary to 1)

		sustainability, provides for a level playing field and provides for better services for citizens and businesses			State Tax Service	line with the principle of tax neutrality provided by Directive 2006/112/CE on the common system of value added tax.	the harmonization of the conditions related to VAT reimbursement, 2) the implementation of the VAT system on receipt for SMEs and 3) the possibility of issuing tax invoices for advances with the simultaneous exercise of the right to deduct VAT related to advances. These measures will help align national tax legislation with the principle of tax neutrality established by EU regulations. Additionally, they will create the conditions necessary to stimulate economic growth, attract investment, reduce unemployment, and enhance Moldova's competitiveness in order to attract foreign direct investment. Source of verification: draft law approved by the Parliament
--	--	---	--	--	-------------------	--	--

2. Implementarea măsurilor fiscale menite să sprijine activitatea investițională

2.1) Stabilirea condițiilor similare de impozitare a venitului investițional

Codul fiscal include abordări discriminatorii în funcție de sursa de proveniență a venitului (obținut din străinătate versus din RM), precum și de statutul plătitorului de venit. Impunerea unor norme discriminatorii de impozitare a venitului, pe baza sursei de proveniență a acestuia, cât și a statutului plătitorului de venituri, reprezintă o măsură abuzivă, care contravine principiului egalității/nediscriminării și principiului așezării juste și echitabile a sarcinii fiscale (detalii în tabelul de mai jos).

<i>Tipul venitului</i>	<i>Sursa de proveniență a venitului/categoria beneficiarului venitului/rata efectivă de impozitare</i>
------------------------	--

	Republica Moldova		Străinătate	
	<i>Persoane fizice rezidente</i>	<i>Persoane juridice rezidente</i>	<i>Persoane fizice rezidente</i>	<i>Persoane juridice rezidente</i>
1) Dobânzi la depozite bancare/ titluri de creanță și obligațiuni, cu excepția celor incluse la pct.2)	6%	12%	12%	12%
2) Dobânzi la VMS și obligațiuni emise de APL	scutit	12%	scutit*	12%
3) Dobânzi la împrumuturi, altele decât cele menționate mai sus	12%	12%	12%	12%
4) Dividende	6% (cu excepția celor aferente profitului nerepartizat din 2008–2011 pentru care cota este 15%)	scutit (cu excepția celor aferente profitului nerepartizat din 2008–2011 pentru care cota este 15%)	12%	12%
5) Venitul impozabil din creșterea de capital, altul decât cel inclus la pct.6)	6%	12%	6%	12%
6) Venitul din creșterea de capital aferentă VMS/obligațiuni emise de APL	scutit	12%	scutit*	12%

* *Deși redacția art.20 lit.z²⁰) din Codul fiscal pare să aplice un tratament similar aceluiași tip de venit obținut din străinătate, la moment nu au fost elaborate poziții oficiale de către autorități pe acest subiect.*

Modul în care este construită abordarea fiscală actuală descurajează investițiile în instrumente, altele decât cele emise de stat/APL, precum și scad din atractivitatea potențialului investițional în străinătate. În context, merită subliniat faptul că veniturile investiționale/financiare obținute din străinătate sunt repatriate și impozitate în RM. Pe cale de consecință, acestea reprezintă un beneficiu economic considerabil pentru RM, susținând economia națională și contribuind la acumularea surselor la bugetul public național. Dreptul contribuabililor de a beneficia de aceleași cote de impozitare a veniturii, urmează a fi aplicat, în egală măsură, indiferent de sursa de proveniență a acestuia.

2.2) Restabilirea conceptului de "creștere de capital" pentru persoanele juridice

Legislația fiscală include condiții inechitabile în raport cu sarcina fiscală aplicabilă creșterii de capital, în funcție de titularul venitului. Prevederile actuale ale Codului fiscal nu încurajează activitatea investițională a companiilor, o astfel de facilitate fiind oferită doar persoanelor fizice. În context, merită subliniat faptul că noțiunea de "creștere de capital" a fost introdusă începând cu intrarea în vigoare a Titlului II al Codului fiscal, din 1 ianuarie 1998, fiind aplicabilă, în egală măsură, persoanelor juridice și fizice rezidente. Începând, însă, cu 1 ianuarie 2020, creșterea de capital este aplicabilă doar persoanelor fizice rezidente și nerezidente ai RM. Respectiv, persoanele juridice rezidente au fost excluse din lista subiecților creșterii sau pierderii de capital, fiindu-le aplicabil regimul general de impozitare a venitului.

Contrar scopului anunțat de legiuitor la momentul promovării amendamentului sus-menționat, aplicabil din 2020, o astfel de măsură nu și-a găsit reflecția așteptată, în condițiile în care, prin efectele acestei măsuri, nu a fost simplificată administrarea fiscală și nu a crescut gradul de conformare prin generarea veniturilor bugetare suplimentare. Or, este evident faptul că, prin excluderea unei astfel de facilități, extrem de importantă pentru companii, presiunea fiscală aferentă venitului investițional a crescut de două ori, fapt care nu motivează amplificarea activității investiționale. Companiile au fost nevoite, mai degrabă, să adopte măsuri de planificare strategică și să-și revizuiască strategiile de investiții.

Investițiile și inovarea sunt deosebit de importante pentru stimularea creșterii economice pe termen lung. Impozitarea excesivă a creșterii de capital reduce investițiile, distorsionează alocarea resurselor și reduce eforturile companiilor de a valorifica pe deplin potențialul investițional. Astfel, introducerea aceluiași reguli de impozitare pentru persoanele juridice (aplicabile la moment doar persoanelor fizice), în raport cu veniturile investiționale (creșterea de capital) ar reprezenta un pas ferm spre stimularea activității investiționale, eliminarea discrepanțelor existente la moment în legislație, dar și ar contribui la planurile de relansare economică anunțate de Guvern.

Propunere: Includerea unei acțiuni noi, după cum urmează:

Subarea	Reform #	Title of the reform	Step #	Implementation Deadline	Institution	Payment condition and implementation deadline	Description and clear definition of what each step entails
Public Finance management		Strengthened tax system contributes to fiscal sustainability, provides for a level playing		December 2025	Ministry of Finance State Tax Service	Amendment of the tax legislation by establishing similar conditions for income taxation (regardless of the source).	The amendment of the Tax Code will ensure the pursuit of the justified economic purpose and the legitimate expectation of all taxpayers to carry out

		field and provides for better services for citizens and businesses			Also, amendments are needed to introduce the same taxation rules for legal entities (currently applicable only to natural persons), in relation to investment income (capital increase).	the investment/financial activity under equal conditions and the protection of fair competition. It would also represent a firm step towards stimulating investment activity, eliminating the discrepancies currently existing in the legislation, and would contribute to the economic recovery plans of the Government of the Republic of Moldova. Source of verification: draft law approved by the Parliament
--	--	--	--	--	--	--

3. Asigurarea respectării regulilor de concurență loială în privința activității întreprinderilor de stat

Considerăm că gestiunea întreprinderilor de stat în conformitate cu regulile generale ale concurenței reprezintă un element esențial ce trebuie inclus în Planul de Creștere al țării.

În acest context, considerăm necesar ca Planul de Creștere să prevadă măsuri care să garanteze aplicarea regulii transparenței în structurile de costuri și prețuri ale întreprinderilor de stat. Acest lucru va preveni subvenționarea indirectă a activităților acestora de către stat și va asigura un mediu concurențial echitabil pe piață. Mai mult, este important ca întreprinderile de stat să beneficieze de un tratament egal în relația cu autoritățile publice, în ceea ce privește serviciile prestate, pentru a evita orice favoare sau discriminare care ar putea afecta piața și dezvoltarea economică a țării. O astfel de abordare va sprijini creșterea sustenabilă a economiei, promovând un mediu de afaceri corect și favorabil investițiilor.

SOE reform		Ensuring compliance with competition rules in the SOE sector			Competition Council	<ol style="list-style-type: none"> Establish transparent cost and pricing structures: Introduce clear regulations that mandate SOEs to publicly disclose their cost structures and pricing mechanisms. Strengthen oversight: Implement an oversight mechanism to ensure that SOE pricing and cost structures align with competitive market standards
------------	--	--	--	--	---------------------	--

						<p>ad that they do not unduly rely on state funding.</p> <p>3. Promote equal treatment with private-sector entities: Ensure that SOEs are treated equally in terms of services provided by public authorities to prevent any undue advantages for SOEs over private companies and encourage fair competition.</p> <p>4. Enforce anti-subsidization rules: Implement regulations to eliminate any latent or indirect state subsidies to SOEs, ensuring that these enterprises are self-sustaining and compete on equal terms with private enterprises.</p>
--	--	--	--	--	--	---

Pilonul 5: Tranziția Verde/Capitalul Natural

Cu privire la reforma *Environment protection and climate actions* (acțiunea nr. 1/4) este necesară clarificare în sensul dacă acest angajament ar include crearea unei piețe a carbonului? Am sugera includerea unui obiectiv pentru crearea unei piețe a carbonului, care este un sistem în care creditele sau permisele de carbon sunt cumpărate și vândute în scopul reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră (GES). Piețele de carbon ar crește numărul de proiecte de mediu în Moldova și ar atrage capital străin către entitățile moldovenești (operatori de proiecte de mediu) de la cumpărătorii străini ai creditelor de carbon.

Pilonul 6: Securitate și Eficiență Energetică

Măsuri ce țin de stimularea tehnologiilor de valorificare a energiei regenerabile/decarbonizarea sectorului energetic

Republica Moldova necesită stringent un domeniu energetic care să asigure securitatea aprovizionării cu resurse energetice și să sprijine obiectivele sale de dezvoltare durabilă. În acest sens, se impune necesitatea oferirii unor facilități fiscale, țintite să sprijine investițiile în capacități de producție de energie regenerabilă, să dezvolte tehnologii inovatoare care să asigure o economie cu emisii reduse de carbon și o adaptare la provocările generate de schimbările climatice. Astfel, date fiind vulnerabilitățile din sectorul energetic, dar și angajamentele asumate de Republica Moldova în contextul statutului de stat candidat, propunem următoarele măsuri în vederea stimulării tehnologiilor de valorificare a energiei regenerabile/decarbonizarea sectorului energetic:

- Scutirea/reducerea de TVA și eliminarea taxei vamale pentru echipamentele de producere și stocare a energiei electrice (panouri fotovoltaice, invertoare, baterii de stocare, turbine

oliene). Această măsură va accelera dezvoltarea regenerabilelor pentru propriul consum, nefiind aplicabil pe moment nici un mecanism de sprijin, precum și va contribui la reducerea costurilor pentru producătorii de energie.

- Deducerea accelerată pentru investițiile în infrastructura ecologică. Deprecierea accelerată a investițiilor poate fi o măsură fundamentală pentru susținerea tranziției companiilor către o economie circulară, or, potrivit unor cercetări valoarea investițiilor efectuate de întreprinderi crește odată cu creșterea ratei de amortizare. Astfel, se propune ca investițiile în tehnologii ecologice să poată beneficia de o deprecieri accelerată și care ar permite investitorilor să deducă până la 100% din investiția în proiecte de energie regenerabilă în primul an de punere în exploatare.
- Scutirea/reducerea impozitului pe bunurile imobiliare pentru clădirile ce au surse regenerabile de producere a energiei. Scopul acestei măsuri este de a încuraja cetățenii, dar și mediul de afaceri să investească în surse de energie regenerabilă. Astfel, APL pot hotărî să acorde scutirea sau reducerea impozitului pentru clădirile noi sau reabilitate, pentru care proprietarii au executat, pe cheltuială proprie, lucrări pentru creșterea performanței energetice, pentru instalarea de sisteme de producere a energiei electrice din surse fotovoltaice sau pentru sisteme ecologice certificate de colectare și tratare a apelor uzate rezultate din consumul propriu. Scutirea/reducerea impozitului pe bunurile imobiliare este o măsură des întâlnită în străinătate.

Propunere: Includerea a două acțiuni noi, după cum urmează:

Subarea	Reform #	Title of the reform	Step #	Implementation Deadline	Institution	Payment condition and implementation deadline	Description and clear definition of what each step entails
Energy		Open and competitive gas market		June 2027	ME n ANRE	Gas market opened to all customers Baseline: existing legal framework	All consumers could procure gas at the open gas market as of 1 January 2027. This requires changes in the PSO scope which could be achieved by the amendment of the Gas law 2016/108. This action will ensure that the market is open for all suppliers and customers whilst protecting only except households and essential social services, in line

							with art 3 of the Gas Directive. Source of verification: the amendment is adopted by the Parliament
Energy		Thriving market for renewable energy		December 2025	Ministry of Energy Ministry of Finance	Measures to support citizens and the business environment in the form of fiscal facilities, aimed at supporting investments in renewable energy production capacities, developing innovative technologies to ensure an economy with low carbon emissions and an adaptation to the challenges generated by climate change. Baseline: no such incentives in place.	The measures—such as the VAT exemption/deferral for photovoltaic panels and inverters (along with the elimination of customs duty on imported inverters), the allowance to deduct up to 100% of renewable energy project investments in the first year of operation, and the exemption or reduction of real estate tax for buildings with renewable energy production—are designed to accelerate the development of the energy sector. They aim to boost the renewable energy industry while encouraging both citizens and businesses to invest in renewable energy sources. Source of verification: the amendments to the law are adopted by the Parliament.

Totodată, la *reforma Piața de energie electrică deschisă și competitivă* (acțiunea nr. 1/2) propunem modificarea termenului de lansare a licitației pentru iulie 2025, iar atribuirea/verificarea pentru octombrie 2025. Subliniem că, având în vedere importanța ca noua capacitate de echilibrare să fie deja operațională pentru perioada de iarnă 2025-2026, este

necesară reducerea propusă a termenelor, ceea ce este posibil cu cel puțin două luni prin scurtarea duratei unor sarcini și desfășurarea acestora, atunci când este posibil, în paralel.

Cu privire la *reforma Garantarea securității aprovizionării* (acțiunea nr. 3/11), ne exprimăm îngrijorarea privind condiționalitatea: *ANRE ia o decizie privind avizul reexaminat al ministerului și ia în considerare redeschiderea certificării Vestmoldtransgaz în ceea ce privește proprietatea asupra sistemului de transport*. Este incorect din punct de vedere juridic să se afirme că ANRE poate transfera proprietatea asupra anumitor active de la o entitate la alta. ANRE, prin propria sa competență și în temeiul legii, este o autoritate de reglementare. Aceasta nu poate nici transfera, nici înregistra dreptul de proprietate. Această afirmație este greșită și sugerăm fie reformularea, fie ștergerea ei, din următoarele motive:

1. Moldovatransgaz, nu Moldovagaz, deține rețelele de transport al gazelor. Moldovagaz este un furnizor și nu exercită nicio proprietate directă asupra rețelelor de transport sau distribuție.

Presupunând că sintagma se referă la rețelele de transport:

2. În prezent, rețeaua Moldovagransgaz este exploatată doar de Vestmoldtransgaz în baza unui contract de închiriere. Dreptul de proprietate asupra rețelei este exercitat de Moldovatransgaz.

3. Proprietatea rețelei poate fi transferată pe baza unui contract de vânzare-cumpărare (sau a altui model contractual, în funcție de caz) încheiat între Moldovatransgaz și Vestmoldtransgaz, iar autoritatea de reglementare nu poate transfera singură proprietatea.

Cu privire la *reforma Garantarea securității aprovizionării* (acțiunea nr. 3/13), ne exprimăm îngrijorarea privind înființarea unei utilități publice de interes național, aprobată de Guvern. Considerăm că această decizie este incoerentă, deoarece, pe de o parte, se urmărește crearea unei piețe energetice competitive, deschise, echitabile și nediscriminatorii, iar pe de altă parte, se permite concurența inegală cu companii de stat care beneficiază de subvenții din partea comunității internaționale. Acest lucru generează distorsiuni pe piață, dezavantajând sectorul privat, care trebuie să-și recupereze investițiile pentru a rămâne operațional, în timp ce concurează cu active subvenționate sau primite prin donație.

Cu privire la *reforma Garantarea securității aprovizionării* (acțiunea nr. 4/13) în coloana *Payment condition and implementation deadline*, în scopul declarat al obiectivului de garantare a securității aprovizionării din sintagma: *Moldova starts a construction of 400 kV line Balti – Suceava to increase cross-border capacities to Romania* de exclus sintagma *Moldova starts a* asigurând construcția liniei respective eliminând riscul nerealizării obiectivului propus prin doar inițierea unui proces care poate dura ani de zile.

Cu privire la *reforma Thriving market for renewable energy* (acțiunea nr. 5/20) în ultima coloană cu descrierea etapelor, urmează a aduce anumite clarificări referitor la: *launching auctions of new renewable and energy storage in 2025, specifying the allocated capacities for*

each technology, with a view to fast-track renewables energy deployment, dacă această acțiune presupune două licitații diferite? În acest caz, dacă ne dorim regenerabile cu stocare atunci trebuie să fie reformulată: *renewables with collocated BESS*.

În ceea ce privește etapele enumerate la această acțiune 5/20, reieșind din abordarea consecutivității propunem de a include prima acțiune: *successful termination of the 1st renewable auction with PPA signing, ulterior reflecting on outcomes..*, și doar după *revising the new auction design*.

Cu privire la reforma *Thriving market for renewable energy* (acțiunea nr. 5/21), în ultima coloană cu descrierea etapelor: *In order to incentivize the roll out of renewable energy at consumers level necessary is a financial support for purchases of battery storage systems*, considerăm necesar reformularea acesteia reieșind din faptul că insistăm de ani de zile pentru o exceptare de TVA sau o reducere măcar la baterii, invertoare, etc., dar pe de altă parte se propune să oferim suport financiar. Schema de prosumatori urmează a fi revizuită în măsura în care să asigure condiții echitabile tuturor. Unii au beneficiat și de schema de sprijin și de ajutor de stat în forma de fonduri nerambursabile și scutiri de TVA, alții însă nu beneficiază de nimic.

Cu privire la reforma *Thriving market for renewable energy* (acțiunea nr. 5/24), în ultima coloană cu descrierea etapelor: *Moldova's implementation of streamlined permit-granting procedures will fast-track the deployment of renewable energy projects, addressing bureaucratic delays and providing legal clarity for investors*, nu se consideră această măsură una necesară, totul fiind deja prea mult simplificat, unele dintre acestea cu impact negativ.

Pilonul 7: Fundamente

Considerăm că Planul de Creștere trebuie să includă o evaluare și o revizuire a cadrului juridic și activităților unor categorii de liber profesioniști cu impact semnificativ asupra sistemului de justiție: executorii judecătorești, administratorii autorizați și experții judiciari.

Aceștia exercită atribuții de interes public, având prerogative care, dacă sunt utilizate abuziv, pot genera consecințe grave:

- **Experții judiciari** - emit expertize cu valoare probatorie în procese civile, contravenționale și penale (în continuare, „**procesele judiciare**”).
- **Administratorii autorizați** – supraveghează actele de administrare ale persoanelor juridice și gestionează mase patrimoniale în cadrul procedurilor de succesiune, insolvență și dizolvare judiciară.
- **Executorii judecătorești** – sunt investiți cu putere de stat de executare silită a documentelor executorii.

Reforma justiției nu poate fi considerată completă, atunci când se limitează doar la sistemul judecătoresc și al procuraturii. Pentru a fi eficientă, reforma trebuie să cuprindă și acești profesioniști, ale căror atribuții constă în realizarea și implementarea deciziilor luate de

judecători. Or, deseori, activitatea lor nu este suficient sau adecvat reglementată și poate crea posibilități pentru interpretări diferite sau chiar abuzuri.

Propunerea unei acțiuni noi, după cum urmează:

Subarea	Reform #	Title of the reform	Step #	Implementation Deadline	Institution	Payment condition and implementation deadline	Description and clear definition of what each step entails
Judiciary and prosecutorial system reform		Revision of legal framework and public oversight of supporting judicial professions			Ministry of Justice	<p>Baseline: The current system for supporting judicial professions suffers from insufficient regulatory frameworks, poor oversight, and, as a result, spreading abuse of power by representatives of judicial professionals.</p>	<p>1. Establish clear competency boundaries:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Introduce legislative measures to define and limit the powers of judicial professionals (bailiffs, authorized administrators, judicial experts), explicitly prohibiting abuse of authority and ensuring that their actions remain within the scope of their legal mandates. • Specifically, revise the Enforcement Code to establish clear regulations regarding forced administration, including limits on asset

						<p>management and clear protections against abuse.</p> <p>2. Strengthen oversight mechanisms:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reform the oversight function of the Ministry of Justice to ensure more independent and effective monitoring of judicial professionals. Set up bodies for review of complaints and disciplinary action that are not subservient to the judicial professionals subject to review. • Introduce transparency and accountability measures, such as regular audits and public reports on the activities of judicial professionals. <p>3. Establish efficient legal safeguards for affected individuals and businesses:</p>
--	--	--	--	--	--	--

						<ul style="list-style-type: none"> • Create a more accessible and effective process for challenging the actions of judicial professionals, particularly regarding bailiffs and administrators. This may include revising the appeals process to ensure that affected parties have a meaningful opportunity to contest enforcement actions in court. • Facilitate the suspension of actions during judicial review, allowing individuals or entities under enforcement measures to protect their rights. <p>4. Reform of expert reports in judicial proceedings:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Review and amend the use of judicial expertise to ensure experts focus
--	--	--	--	--	--	---

							<p>strictly on technical or specialized matters, rather than interpreting legal questions or substituting for judicial authority.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Introduce guidelines and oversight for judicial expertise, requiring courts to consider alternative evidence and protect the rights of individuals facing such reports.
--	--	--	--	--	--	--	---

Cu înaltă considerațiune,

Mariana RUFA
Director Executiv

Document semnat electronic. Pentru verificarea semnăturii a se accesa: <https://msign.gov.md>

Executor: Sandra DOLGHII
 Email: sandra.dolghii@eba.md
 Tel. 022 907025, 069949404